

THÔNG TIN HOẠT ĐỘNG KHOA HỌC

Hội thảo khoa học “Kinh nghiệm về tiêu chí, phương thức lựa chọn án lệ của một số quốc gia trên thế giới”

Ngày 19/9/2023, tại Hà Nội, Viện Thông tin Khoa học xã hội thuộc Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam đã tổ chức Hội thảo khoa học “Kinh nghiệm về tiêu chí, phương thức lựa chọn án lệ của một số quốc gia trên thế giới” với sự tham gia của đông đảo các nhà nghiên cứu. Hội thảo nằm trong khuôn khổ Đề tài khoa học cấp Bộ “Tiêu chí, phương thức lựa chọn và điều kiện áp dụng án lệ của một số quốc gia trên thế giới và bài học cho Việt Nam” (2023-2024) do TS. Trương Thị Thu Trang làm chủ nhiệm, Viện Thông tin Khoa học xã hội chủ trì. Nội dung Hội thảo tập trung phân tích kinh nghiệm của một số quốc gia trên thế giới (châu Mỹ, châu Âu) về vấn đề án lệ, làm rõ khái niệm, đặc điểm, tiêu chí, phương thức lựa chọn, quy trình tạo lập án lệ. Vấn đề án lệ ở Việt Nam cũng được các đại biểu phân tích, thảo luận, từ đó đưa ra một số đề xuất cho Việt Nam về vấn đề án lệ trong thời gian tới.

Theo các đại biểu, án lệ theo nghĩa rộng là bản án, quyết định của tòa án có hiệu lực pháp luật được lưu truyền trong xã hội. Còn theo nghĩa hẹp, án lệ là bản án, quy định có hiệu lực của tòa án chứa đựng các sự kiện hoặc vấn đề pháp lý được đưa ra theo một phương thức xác định để các tòa án cân nhắc (tuân thủ) trong các trường hợp tương tự về sau. Theo đó, án lệ có những đặc điểm sau: là bản án, quyết định của tòa án có hiệu lực pháp luật; chủ thể tạo lập là tòa án; được tạo lập theo trình tự xác định; để bổ sung hay giải thích luật; có hiệu lực (bắt buộc hay tham khảo) đối với tòa án khi xét xử các vụ việc tương tự về sau; có tính linh hoạt, mềm dẻo (có thể thay đổi

do yếu tố xã hội, pháp luật hay nhận thức). Án lệ có ba loại gồm: án lệ quy phạm, án lệ giải thích, án lệ hướng dẫn.

Trên thế giới, án lệ trong các hệ thống pháp luật khác nhau có sự khác nhau nhất định. Theo các đại biểu, trong hệ thống thông luật (commol law): án lệ có quy trình tạo lập đơn giản; bản án hay quyết định của tòa án nào cũng có thể trở thành án lệ; án lệ mang tính quy phạm phổ biến và mang tính bắt buộc. Còn ở hệ thống luật châu Âu lục địa (continental, legal law): án lệ có quy trình tạo lập khá phức tạp; thông thường chỉ có bản án, quyết định của tòa án cấp cao (high court) mới có thể trở thành án lệ; án lệ không mang tính bắt buộc. Dù vậy, án lệ nhìn chung đều được xác định với các tiêu chí gồm: Là bản án, quyết định có hiệu lực pháp luật của tòa án (tuỳ theo từng quốc gia là tòa án bất kỳ, tòa án tối cao, tòa án cấp cao,...); Chứa đựng các sự kiện pháp lý hoặc nội dung pháp lý; Chưa được luật định, luật định thiếu rõ ràng hoặc không được nhận thức và áp dụng thống nhất; Chứa phán quyết, giải thích hoặc hướng dẫn của tòa án mang tính chuẩn mực về sự kiện pháp lý hoặc nội dung pháp lý; Nhận định hoặc phán quyết đó sẽ được tòa án tham khảo, dẫn chiếu, áp dụng trong những trường hợp tương tự về sau.

Ở Việt Nam đến nay mới có 63 án lệ được công bố. Việc áp dụng án lệ được thực hiện theo hướng dẫn tại Điều 8 Nghị quyết 04/2019/NQ-HĐTP ngày 18/6/2019 của Hội đồng Thẩm phán Tòa án nhân dân Tối cao về quy trình lựa chọn, công bố và áp dụng án lệ. Tham khảo kinh nghiệm thế giới sẽ mang lại những bài học hữu ích cho việc nghiên cứu, xác định, công bố các án lệ ở Việt Nam thời gian tới.

HOÀI PHÚC